

Mesterlig fotoudstilling om romaernes liv i Europa
af Karsten Ifversen
Politiken, 6. januar 2008

Fotografen Joakim Eskildsen giver et indfølt billede af livet som roma i Europa. Måske kan vi lære af dem, hvordan man lever i et Europa uden grænser? Fotoudstillingen kan ses i Kunsthallen Nikolaj frem til 10. februar. Der sidder de på Strøget i København. En stor familie har slået sig ned midt på byens frosne og saltede gulv, hvor isvinden for tiden hiver om hjørnet, skærer gennem overtøjet og ind til benet. Tilsyneladende uantastede af denne kulde, der får os andre til at skutte os og være os selv og vores sparsomme frakkevarme nok, falbyder de varer, griner og passer børn på en gang.

De fremmede

De sammenblander jo helt arbejde, fornøjelse og familieliv! Noget der i vores funktionsopdelte hverdag gør dem langt mere fremmede for os, end deres kulørte klæder, sydlandske ansigtstræk og ... og har de mon lov til at være her? Denne roma-familie, sigøjnere kaldte vi dem tidligere, passerer jeg på vej hen til Kunsthallen Nikolaj, hvor en stor fotografisk oplevelse bringer os tættere på disse mennesker.

Mere end et rejsebrev

Joakim Eskildsen er fotografen, der sammen med forfatteren Cia Rinne gennem syv år har rejst og boet med romaer i syv forskellige lande. Rejserne har de dokumenteret i et fantastisk bogværk og en fin udstilling. Men det er langt mere end blot et rejsebrev.

Romaernes verden

Eskildsen og Rinne byder os dybt ind i romaernes verden, der netop er hele verden som fotografiet af et verdenskort hængt op over en sofa viser. Folkefærdet uden nation, Europas største enkeltstående minoritet på 20 millioner mennesker har ikke noget land. Jo, hele verden er deres hjem. En nær usynlig verden, der altså er lige for vores fødder, på Strøget, eller i landsbyer i Ungarn.

En køligblå skumringstime

I afsnittet om dét land bliver vi budt indenfor i sigøjnerverdenen i en køligblå skumringstime, hvor et varmt gult lys strømmer fra døren i et hus, der er klædt livligt på i vasketøj og tæpper. Men fotografen trækker os der også gennem et gråhvidt vinterlandskab, dekoreret af siv som et tyndt filigran over et billedes vide bredformatflade. Grafisk markant gennemtraves det af en hund og to mænd med brænde på ryggen. Og det er blot de to første billeder i denne afdeling.

Klassiske kompositioner

Eskildsen bruger i sin bog et kolossalt udvalg af formater, fra højformat over det kvadratiske til det panoramiske bredformat, farve og sorthvid. Men der er altid noget klassisk i billedernes gennemtænkte kompositioner, noget der forlener øjeblikkets billeder med den store billedkunst, hvad enten det er i det nære portræt eller i landskabsbilledet.

Parabler over livet

Disse lån og blik fra kunsthistoriens fond af muligheder truer med at gøre projektet til kitsch, til uærlighed, til simpel glorificering af motiverne, det manuelle arbejde, sliddet og slæbet på bunden af samfundet som eksistentiel lykke, der kan spejle vores egne drømme. Hans billeder er således parabler over menneskelivet langt mere end blot og bart portrætter af det enkelte menneskes dagligdag. Men selv om de er fulde af sympati, bæres personerne ikke frem i en anden sags tjeneste end billedets.

Store betydninger samles

Tag nu manden, der står ved vejsiden i røgen fra et lille bål. Han er placeret i højre side i et bredformat billede. I venstre side bryder solen en spalte tværs over himlens morgendis og spejler sig i fugten på den bugtede vej. Enkle naturfænomener, klare geometriske former og store betydninger samles her.

Et udvalgt fragment

Er det manden eller vejen, der er motivet, er det lyset og dets brydninger landskabets eller livets bugtninger, det illustrerer? Svaret er vel lidt det hele. Fotografi er både dokumentariske tegn af en virkelig virkelighed og et udvalgt fragment, der er taget netop for at sige mere end sig selv. For at være eksemplarisk, at være sigende eller som vi siger, når det gælder portrætter at ligne på en prik.

Overskud og væren

Hvad der slår mig i skildringen er, hvordan en anden rigdom dukker op midt i den ufattelige fattigdom, som disse mennesker lever under i det ellers så velhavende Europa. Børn og ældre der sidder på en seng og smiler i en solstråle. Lange røde bånd flettet ind i en piges kulsorte hår. En sky over himlen i aftenlyset og vinden i et træ, der trækker dets løv og grene mod et billedes venstre side. Der er så meget overskud, så meget tid, så meget væren sammen, så meget væren til stede, ja bare så meget væren i disse billeder.

En helt anden verden

Den samme fornemmelse kan man få af at høre de lydbidder, som Rinne og Eskildsen har optaget på deres rejser. Det er friluftslivet, og den mundtlige og musikalske tradition, som følger af at leve i en nomadisk kultur, vi hører her. Fugle kvirrer, en kvinde synger, og børnene falder i. De har sikkert hørt den hundreder af gange, os rammer den for første og sikkert sidste gang, et krydderi og en smag fra en helt anden verden, der dog er en del af vores egen.

Indfølt billede

Det er måske et forskønnet billede af livet som roma, Eskildsen og Rinne giver. Men det er et varmt billede, et kærligt og indfølt billede, som man kun kan give, når man har boet tæt sammen med dem man skildrer igennem lang tid. Det er et billede der smitter, et billede der trænger sig på, når jeg igen træder ud på Strøget og passerer familien, der sidder her. Der ikke bare er fremmede, fattigere og mere snavsede end jeg. De bærer også et lys og en dyb fortælling om et grænseløst Europa, som Gunther Grass har belært mig om i bogens forord.

Sande europæere

Romaerne har i århundreder levet som sande europæere uafhængig af nationale bindinger og stridigheder. Men de er ofte, alt for ofte, endt som stumme lig på historiens vogn uden folk til at fortælle om sig, uden at give dette vidnesbyrd om deres eksistens, som en stor skriftlig fremstilling ville have efterladt. Joakim Eskildsen har lånt deres tid og giver i fotokunstens lys dette store spejlbillede tilbage.